

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 3 (1982)

Το δεύτερο διεθνές κυπρολογικό συνέδριο

Π. Μ. Κ.

doi: [10.12681/deltiokms.290](https://doi.org/10.12681/deltiokms.290)

Copyright © 2015, Π. Μ. Κ.

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κ. Π. Μ. (1982). Το δεύτερο διεθνές κυπρολογικό συνέδριο. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 3, 251–254. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.290>

τόν πολιτισμό τῆς ὑστερο-βυζαντινῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἱ μονές ὡς θεσμοὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς σὲ ἀντιπαραβολὴ πρὸς τίς ἀντιστοιχίες λειτουργίες τους σὲ ἄλλους χώρους τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, συνιστοῦν ὀρισμένα ἀπὸ τὰ θέματα τῶν ὁποίων ἡ γνώση προάγεται ἀπὸ τίς ἀνακοινώσεις τοῦ συνεδρίου.

Ἐνα σημαντικὸ στοιχεῖο ποῦ πρέπει νὰ συγκρατηθεῖ γιὰ τὴν περαιτέρω προαγωγὴ τῶν μικρασιατικῶν σπουδῶν εἶναι ἡ ἔνταξή τῶν ὀθωμανικῶν πηγῶν στὸ corpus τῶν πηγῶν τῆς ἱστορίας τῆς βυζαντινῆς Μικρασίας. Μὲ βάση τίς ὀθωμανικὲς πηγές μπορεῖ νὰ τεκμηριωθεῖ ἀποτελεσματικότερα ἡ συνέχεια μεταξὺ τῆς ὑστεροβυζαντινῆς καὶ τῆς ὀθωμανικῆς κοινωνίας ποῦ τὴ διαδέχθηκε στὴ χερσόνησο ἀπὸ τὸν 14ο ὡς τὸν 16ο αἰώνα. Ἡ συνέχεια αὐτὴ ποῦ φαίνεται καὶ ἀπὸ τίς μαρτυρίες τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τεκμηριώνεται ἰδίως ἀπὸ τὴν τύχη τῶν κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καὶ διοικητικῶν θεσμῶν ὅπως καταγράφεται σὲ βυζαντινὲς πηγές καὶ ὀθωμανικὰ κτηματολόγια, ἰδίως στὸν Πόντο.

Ἡ ἔνταξή στὴ θεματικὴ τοῦ συνεδρίου ἐνὸς αὐτόνομου τμήματος μὲ ἀντικείμενο τὸ μεταβυζαντινὸ ἑλληνισμὸ ἔκανε δυνατὴ τὴν συμμετοχὴ πολλῶν μελετητῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ πνευματικῆς παράδοσης τῆς Τουρκοκρατίας. Σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο παρουσιάστηκε ἡ συγκεκριμένη συμβολὴ τοῦ Κ.Μ.Σ. στὸ συνέδριο μὲ τὴν ἀνακοίνωση ἀπὸ τὸ διευθυντὴ ἀνέκδοτου κειμένου ἀπὸ κώδικα τῆς Μονῆς Παντελεήμονος τοῦ Ἁγίου Ὀρους, ποῦ ἀναφέρεται στὶς ἰδεολογικὲς ζυμώσεις καὶ διενέξεις στὴν προεπαναστατικὴ Σμύρνη καὶ τεκμηριώνει τὴν κορύφωση τοῦ νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ στὴ μικρασιατικὴ μητρόπολη.

Π.Μ.Κ.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΥΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἦταν ἀνάμεσα στοὺς ἀκαδημαϊκοὺς ὀργανισμοὺς ποῦ ἐκπροσωπήθηκαν ἐπίσημα στὸ δεῦτερο διεθνὲς Κυπρολογικὸ Συνέδριο ποῦ συνῆλθε στὴ Λευκωσία ἀπὸ 20 ἕως 25 Ἀπριλίου 1982. Ἄν καὶ τὸ πρῶτο διεθνὲς Κυπρολογικὸ Συνέδριο συνῆλθε στὸ 1969 ἡ σύγκληση τοῦ δευτέρου ποῦ εἶχε προγραμματιστεῖ γιὰ τὸ 1974, καθυστέρησε ἀρκετὰ χρόνια λόγω τῆς τουρκικῆς ἐισβολῆς στὴν Κύπρο καὶ τῶν τραγικῶν συνεπειῶν τῆς. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἡ τελικὴ πραγματοποίησή τοῦ δευτέρου Κυπρολογικοῦ Συνεδρίου ἀποτελέσει σημαντικὸ ἐπιστημονικὸ γεγονός καὶ γιὰ τὴν Κύπρο ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἑλληνικὸ ἐπιστημονικὸ κόσμο γενικότερα. Μὲ βάση τὰ δεδομένα αὐτὰ κρίθηκε ὅτι τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπου-

σιάσει από την εκδήλωση αυτή που έφερε στην Κύπρο εκπροσώπους των κορυφαίων ελληνικών επιστημονικών φορέων. 'Επιπρόσθετα τὸ ἀντικείμενο τῆς ἔρευνας τοῦ Κ.Μ.Σ. ἔχει ἄμεση συνάφεια μὲ τὴ μελέτη τοῦ κυπριακοῦ ἑλληνισμοῦ ὥστε νὰ ἐπιβάλλεται ἡ ἀμειβοία ἐνημέρωση καὶ συγκριτικὴ ἐξέταση τῶν θεμάτων τῶν δύο χώρων ποὺ συγκροτοῦν τὴ μεγάλη ἐνότητα τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείας.

Ὅπως ἔχει ἐπικρατήσει στὰ τοπικὰ ἑλληνικὰ συνέδρια ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου ὀργανώθηκε σὲ τρία τμήματα, ἀρχαῖο, μεσαιωνικὸ καὶ νεώτερο. Ἀπὸ τὴν παρακολούθηση τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου μποροῦν νὰ ἐξαχθοῦν τὰ ἐξῆς συμπεράσματα σὲ σχέση πρὸς τὴν πορεία τῶν κυπριακῶν σπουδῶν γενικότερα καὶ ἀναφορικὰ πρὸς τὰ θέματα ποὺ ἐνδιαφέρουν τίς μικρασιατικὲς σπουδὲς εἰδικότερα. Ὅπως ἀναμενόταν ἡ θεαματικότερη πρόοδος σημειώθηκε στὸν τομέα τῆς προϊστορικῆς ἀρχαιολογίας ποὺ ἀπὸ δεκαετίες ἀποτελεῖ ἕναν διεθνῶς καθιερωμένο κλάδο ἔρευνας.

Τὰ πορίσματα τῶν ἀνακωλύσεων καὶ τῶν συζητήσεων μετέθεσαν κατὰ μιὰ χιλιετία τὴν ἐμφάνιση τοῦ προϊστορικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Κύπρου μετὰ τὴν ἀνακάλυψη ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων τῆς 8ης π.Χ. χιλιετηρίδας στὴν ἀρχαία Χοιροκοιτία. Οἱ πρόοδοι τῆς κυπριακῆς ἀρχαιολογίας δὲν ὀφείλονται μόνο στὴ διαρκὴ ἀνακάλυψη νέων θεαματικῶν θησαυρῶν ἀλλὰ ἰδίως στὴν ἐφαρμογὴ ἐκσυγχρονισμένων καὶ συστηματικῶν μεθόδων ἔρευνας καὶ ἐρμηνείας. Τὸ ἴδιο δυστυχῶς δὲν ἰσχύει γιὰ τὸν ἄλλο χῶρο τῆς μελέτης τῆς ἀρχαίας Κύπρου, τὸ πεδίο τῶν ἱστοριοφιλολογικῶν ἐπιστημῶν. Στὸ χῶρο αὐτὸ ἡ ἔρευνα ἐξακολουθεῖ ἐν πολλοῖς νὰ σκιαμαχεῖ γύρω ἀπὸ ἰδεολογικὰ προκαθορισμένα θέματα σὲ μιὰ προσπάθεια ἀναίρεσης τῶν ἀπόψεων τοῦ Ἀγγλοῦ ἱστορικοῦ George Hill σαφάντα χρόνια μετὰ τὴ δημοσίευση τοῦ ἔργου του γιὰ τὴν ἀρχαία Κύπρο, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παραμένουν ἐκκρεμὴ πολλὰ οὐσιαστικὰ προβλήματα.

Οἱ διαπιστώσεις αὐτὲς ἀντιστρέφονται σὲ σχέση μὲ τίς ἐργασίες τοῦ μεσαιωνικοῦ τμήματος. Ἐδῶ οἱ ἐλλείψεις βαραίνουν περισσότερο τὸν τομέα τῆς βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς μεσαιωνικῆς καὶ μεταβυζαντινῆς τέχνης τῆς Κύπρου. Τὸ ἀξιοσημείωτο στοιχεῖο πάντως εἶναι ὅτι οἱ ἐλλείψεις αὐτὲς εἶναι μᾶλλον ποσοτικὲς παρά ποιοτικὲς: ἐκεῖνο ποὺ ἀπαιτεῖται εἶναι ἡ ἐνασχόληση περισσοτέρων βυζαντινολόγων καὶ ἱστορικῶν τῆς τέχνης μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ κληρονομία τῆς μεσαιωνικῆς Κύπρου γιὰ νὰ ἐξερρευθῆ καὶ νὰ μελετηθεῖ μὲ ἐπάρκεια ὁ ἀξιόλογος ἀρχαιολογικὸς πλοῦτος τῆς πολυκύμαντης αὐτῆς περιόδου τῆς κυπριακῆς ἱστορίας.

Σημαντικὴ πρόοδος σημειώθηκε στὴ μελέτη τῆς κοινωνικῆς ἱστορίας καὶ τῶν θεσμῶν τῆς Φραγκοκρατίας. Τὸ ἐπίτευγμα αὐτὸ ὀφείλεται στὴ σοβαρὴ ἐνασχόληση ξένων ἱστορικῶν μὲ τὴν περίοδο αὐτὴ ὥστε νὰ ἔχει συντελεστεῖ στὸ χῶρο αὐτὸ μιὰ πραγματικὴ ἀναβίωση τῆς μεγάλης παράδοσης τῆς γαλλικῆς ἱστοριογραφίας τοῦ περασμένου αἰῶνα μὲ ἀνανεωμένες μεθόδους καὶ θεωρη-

τικές προσεγγίσεις. Ἡ ἰδιαίτερη σημασία τῆς προόδου αὐτῆς στὴ μελέτη τῆς κυπριακῆς Φραγκοκρατίας συνίσταται στὸ ὅτι εἰσάγει τὴν προοπτικὴ τῆς κοινωνικῆς ἱστορίας στὶς κυπριακὲς σπουδὲς καὶ δημιουργεῖ ἔτσι ἐρεθίσματα γιὰ τὴν ἀνανέωση καὶ ἄλλων τομέων ἔρευνας, ἰδίως τῆς νεώτερης περιόδου. Ἐνῶ οἱ σχέσεις μετὰ τὴ Δύση καὶ οἱ ἐπιβιώσεις τοῦ μεταβυζαντινοῦ πολιτισμοῦ τῆς Κύπρου καλύφθηκαν ἀπὸ ἀξιόλογες συμβολές, ἡ γενικότερη διαπίστωση ἀπὸ τὶς ἐργασίες τοῦ μεσαιωνικοῦ τμήματος ἀφοροῦσε τὴν ἀνεπαρκῆ μελέτη τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ τῶν σχέσεων τῆς Κύπρου μετὰ τὴν Ἀνατολή. Τὸ τελευταῖο στοιχεῖο συνάπτεται μετὰ τὴ γενικότερη ἔλλειψη τῆς νεοελληνικῆς ἐπιστήμης ἀναφορικὰ πρὸς τὶς ἀνατολικὲς σπουδὲς ποὺ ἐπηρεάζει ἄμεσα τόσο τὴ γνώση ὅσο καὶ τὴν κατανόηση τῆς ἱστορικῆς μοίρας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ βυζαντινοῦ καὶ μεταβυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Τὸ νεώτερο τμήμα τοῦ συνεδρίου δὲν ὑστέρησε ποσοτικὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο ἀλλὰ θὰ μπορούσε νὰ λεχθεῖ ὅτι ποιοτικὰ δὲν βρισκόταν στὸ ἴδιο ἐπίπεδο ἀπὸ τὴν ἀποψη εἰς τὴ διάθεση τῆς ἀνανέωσης τῆς μεθόδου καὶ τοῦ ἐπιστημολογικὰ βρασιμότερου προσδιορισμοῦ τῆς μελέτης τῶν κυπριακῶν θεμάτων, ἀποτελοῦσε μᾶλλον τὴν ἐξάιρεση στὸ τμήμα αὐτό. Παρόλα αὐτὰ πολλὰ νέα στοιχεῖα προστέθηκαν στὶς γνώσεις μας γιὰ τὴν ἱστορία, τοὺς θεσμοὺς καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς νεώτερης Κύπρου, ἐνῶ δὲν ἔλειψε ἡ παραδοσιακὰ ξεχωριστὴ ἔμφαση σὲ θέματα ὅπως ἡ λαογραφία καὶ ἡ μελέτη τῆς κυπριακῆς διαλέκτου. Ὁ ἐμπλουτισμὸς στὴ συναγωγή τῆς πρώτης ὕλης, τὰ ἐρεθίσματα ἀπὸ τὸ χῶρο τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ὅπως καὶ ἡ ζωηρὴ παρουσία νεώτερων ἐρευνητῶν Κυπρίων καὶ Ἑλλαδιτῶν στὸ χῶρο αὐτὸ τῆς κυπριακῆς ἔρευνας δημιουργοῦν τὶς βάσιμες ἐλπίδες ὅτι καὶ ὁ τομέας αὐτὸς δὲν θὰ ὑστερήσει σὲ μελλοντικὴ ἀνάπτυξη, ἰδίως πρὸς τὶς κατευθύνσεις τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας, τῆς κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας, τῆς συγκριτικῆς πολιτικῆς. Οἱ στόχοι αὐτοὶ ὅμως δὲν θὰ μπορέσουν νὰ εὐοδωθοῦν ἂν δὲν ξεπεραστοῦν οἱ ἰδεολογικὲς προκαταλήψεις ποὺ λειτουργοῦν ὡς ἀνασταλτικοὶ παράγοντες στὴ μελέτη τῶν κυπριακῶν θεμάτων καὶ καθορίζουν τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προσπαθειῶν τῶν νεωτέρων ἐπιστημόνων ἀπὸ ὀρισμένους παλαιότερους.

Ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ ἀναπτύχθηκαν στὸ συνέδριο ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ συγκριτικὴ προσέγγιση Μικρασιατικῶν θεμάτων παρουσιάζουν οἱ ἀνακοινώσεις γύρω ἀπὸ τὴν κυπριακὴ λαογραφία καὶ γλωσσολογία, τομεῖς τῶν ὁποίων οἱ συγγένειες καὶ τὰ κοινὰ στοιχεῖα μετὰ τὴ λαογραφικὴ παράδοση καὶ τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τοῦ μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ εἶναι πλούσια. Ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον παρουσίαζαν οἱ ἀνακοινώσεις σχετικὰ μετὰ τὸ ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα — καίριο τεκμήριο κοινῆς πολιτισμικῆς παράδοσης τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Ὅσα ἀπὸ τὰ θέματα τοῦ μεσαιωνικοῦ τμήματος ἄγγιξαν τὶς σχέσεις τῆς Κύπρου μετὰ τὸ Ἰσλάμ καὶ τὴ θέση τῆς νήσου στὸν πολιτικὸ κόσμον τῆς Μέσης Ἀνατολῆς θεμελιώνουν συνάψεις καὶ ὑποδεικνύουν κατευθύνσεις

και για τη μελέτη του ελληνισμού της Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀπὸ τὸ νεώτερο τμήμα θέματα ποὺ ἐφάπτονται ἀντίστοιχων μικρασιατικῶν θεμάτων εἶναι ἡ μελέτη τοῦ Λινοβαμβακισμοῦ, τῆς κυπριακῆς δηλαδή ἐκδοχῆς τοῦ φαινομένου τῶν Κρυπτοχριστιανῶν ποὺ παρατηρεῖται σὲ μεγάλη κλίμακα στὴ Μικρὰ Ἀσία, ἰδίως στὴν Καππαδοκία καὶ τὸν Πόντο καθὼς καὶ ἡ παρουσίαση τῶν πρώτων πορισμάτων ἀπὸ τὴν ἀναδίφηση τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχεαικῶν πηγῶν γιὰ τὴ μελέτη τῶν διοικητικῶν θεσμῶν, εἰδικότερα τοῦ θεσμοῦ τῆς δραγομανίας στὴν Κύπρο. Ἡ ἀντίστοιχη ἀξιοποίηση τῶν ὀθωμανικῶν πηγῶν θὰ συμβάλει στὴ διαφώτιση πολλῶν ἀπὸ τὰ ἀνοικτὰ προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων στὸ ὀθωμανικὸ διοικητικὸ πλαίσιο στὴ Μικρὰ Ἀσία.

Τέλος οἱ μελέτες γιὰ τὶς ποικίλομορφες σχέσεις μεταξὺ τῆς Κύπρου καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους ἢ ἄλλων ἐλληνικῶν περιοχῶν, οἱ σχέσεις σημαντικῶν πολιτικῶν καὶ πνευματικῶν προσσωπικοτήτων τοῦ νεώτερου ἐλληνισμοῦ μὲ τὴν Κύπρο, ἢ ἀναφορὰ στὶς σχέσεις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μὲ τὴν μεγαλόνησο, καὶ οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ νεοελληνικοῦ ἐθνικισμοῦ στὴν Κύπρο, ὀριοθετοῦν ἄλλο ἓνα χῶρο συγκριτικῶν προσεγγίσεων μὲ τὰ ἀντίστοιχα φαινόμενα στοὺς κόλπους τοῦ μικρασιατικοῦ ἐλληνισμοῦ. Στὸν τομέα αὐτὸ παρουσιάστηκε καὶ ἡ συγκεκριμένη συμβολὴ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν στὸ συνέδριο μὲ τὴν εἰσήγηση τοῦ διευθυντοῦ του γιὰ τὶς θεωρητικὲς καὶ μεθοδολογικὲς προδιαγραφές γιὰ τὴ συγκριτικὴ μελέτη τοῦ φαινομένου τῆς ἐθνικῆς ἀφύπνισης καὶ τῆς μεταλαμπάδευσης τοῦ νεοελληνικοῦ ἐθνικισμοῦ στοὺς τρεῖς ἀκραίους χῶρους τοῦ ἐλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς, τὴν Κύπρο, τὴν Καππαδοκία καὶ τὸν Πόντο.

Π.Μ.Κ.

ΤΟ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΛΕΣΒΙΟΣ

Ἀπὸ τὶς 28 ὠς τὶς 30 Μαΐου 1982 πραγματοποιήθηκαν στὴ Μυτιλήνη οἱ ἐργασίες τοῦ πανελληνίου συμποσίου Βενιαμίν Λέσβιος ποὺ ἦταν ἀφιερωμένον στὴ μελέτη τῆς παιδευτικῆς καὶ πολιτικῆς δράσης, τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης καὶ τῆς συμβολῆς στὴν ἐπιστῆμη τοῦ μεγάλου ἐκπροσώπου τοῦ νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ ποὺ γεννήθηκε στὸ Μεγαχώρι τῆς ἐπαρχίας Πλωμαρίου τῆς Λέσβου. Τὸ συμπόσιο, πρῶτο στὸ εἶδος του ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἀποκλειστικῆς ἀναφορᾶς σὲ μιὰ φυσιογνωμία τοῦ νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ, σημείωσε ἀξιόλογη ἐπιτυχία γιὰ δυὸ ἰδίως λόγους: πρῶτο ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἀνακοινώσεων ἀπέδειξε πόσο πολὺπλευρὴ ὑπῆρξε ἡ πνευματικὴ συμβολὴ τοῦ Βενιαμίν Λεσβίου στὴ μετεκένωση τῶν ἰδεῶν τοῦ Διαφωτισμοῦ στὴ νεοελληνικὴ